

Onder de hoogtepunt; in Noordeuropese dierentuinen komt Artis in anciënniteit na de fraaie dierentuin die in Londen de bezoekers in extase brengt. Ook Artis behoort tot die zoölogische etablissementen die door hele families, baby's inclusis, bezocht worden. De papegaaienlaan, die naar de steile apenrots leidt, het jongemensapenhuis, het pinguiverblijf en het oude berenpaleis zijn wijd en zijd grenommeerd. De verzorging van de levende have is altijd geroemd. "Gij hadt het slechter kunnen treffen", zei koning Willem III, helemaal uit 's-Gravenhage gekomen, in 1875 tegen de rinoceros Jan, die zich nochtans zeer agressief toonde.

In het aquarium vormen de zeeëgels en de vissen uit het Middellandse Zeegebied het

plantenkas is de kokospalm geen niemendalletje. Artis biedt heelalas geen weidse uitzichten met gazons die noden tot neervlijen; anderzijds is de tuin ook geen labyrint vol bosschages. Ongewoon zijn de beelden van dinosauriërs, langs het hek tentoongesteld; in het midden van de tuin staat een pittoresk boeddha-beeld. Bezoekers die Artis sinds jaren plachten te frequenteren en die nooit ertegen opzagen lijdzam in een queue te wachten, willen nog steeds koste wat kost à rai son van een fors entreegeld in de tuin recreëren.

De dieren huisden vroeger vaak alleen in zwaar getra- lide, minuscule appartementen: een wildebeest, een przewalski-paard, een kasuaris; nu prevaleren groepsvorming en vrijheid boven het

aantal soorten, al heeft Artis nog vele apesoorten in zijn collectie. De tuin kan geen remplaçant zijn van de natuur, maar het voortbestaan van de wisent, de Europese bizon, is wel aan Artis te danken, een bijzonderheid die appelleert aan de gevoelens van elke rechtgeaarde dierenvriend. Vind je dat een dierentuin de dieren in hun vrijheid beknot, zoals sommige actievoerende slimmeriken niet moe worden te stencilen, dan moet je je realiseren dat de attractieve accommodatie van de naoorlogse dierentuin althans veel diersoorten voor uitroeiing behoeft.

Zullen wij, twintigste eeuwers, het nog meemaken dat we per trein als geprivilegerde burgers naar ons werk reizen, neergelijd in de fauteuils van comfortabele compartimenten, nippend aan een porseleinen kop met koffie, voorzien van suiker en crème? Voorlopig zullen de tweede-klasafdelingen in de spitsuren nog wel velen tot staan dwingen; uit louter agressie hoorden we reeds boze tongen de cappuccino smeuiig vergelijken met beits of rattenkruit. Waar is de tijd van het luxueuze reizen gebleven, toen reizigers zich nog vermeiden in pompeuze wachtkamers met lambrizeringen van cipressehout en minutieus geciseleerd koperwerk, met velours beklede stoelen met trippen armleuning, en kristallijnen luchters aan het plafond? In deze weidse ruimten heerste een welhaast gewijde sfeer.

Men bereidde zich consciëntieus voor op een ontspannende reis, opgeluisterd door stedeschoon en frisse landouwen

met weidend vee, vriendelijk struweel langs zachte glooiingen bij verzande rivierbedinkjes, beneden aan het talud van de spoor-dijk. De geur van de stoomlocomotief verleende het reizen toen weliswaar een romantisch cachet, maar toch vleien wij ons tegenwoordig met de gedachte dat we te allen tijde zonder rook en roet door het landschap kunnen snellen. Veel hedendaagse reizigers zijn behept met de onbedwingbare begeerte per se te willen weten wat hun reisgenoten lezen. Ze bespioneren stiekem hun buren en zouden wensen dat er overal in de coupés spinnetjes hingen waarin de boeken en brochuretitels gereflecteerd werden.

Aan het eind van de reis laat de adellijk ogende dame met haar intrigerende colleté een flodde-

rig niemendalletje liggen, terwijl de zo geëngageerd lijkende heer een minuscule thriller achterlaat die de littekens draagt van weinig scrupuleus gebruik. "Nee", denk je dan, "u beider keus is niet de mijne." Maar allicht brengt een ander hiertegen in dat deze gedachte getuigt van een hautaine ivoren-torenhouding en erop gericht is ten langen leste in het gevlij te komen bij het intellectuele deel van de natie. Maar laten we er niet lang over uitwieden: er bestaat wijd en zijd een consensus dat het lezen tijdens het reizen per spoor zonder malicieuse pejoratieven moet worden toegejuicht.

Onze eetgewoonten blijven niet ten eeuwigen dage dezelfde. Het geijkte menu in menig Nederlands gezin bestond vroeger in de winter uit su-kadelappen, ha-

chee en savooie-kool; 's zomers kwamen postelein of prinsessenbonnen en varkensfri-candeau op tafel. Het leeuwedeel van onze maaltijden was simpel en solide; dat men zich te goed deed in een restaurant was nauwelijks usance, terwijl de Vlamingen van oudsher ook buitenshuis al luculisch genot kenden. Tegenwoordig kijkt niemand meer bevreemd op van een klein bistrootje waar omeletten en zwezeriken in een koperen kasseroel worden opgediend. In prestigieuze etablissementen, feeëriek geïllumineerd en bloemrijk getooid met hya-cint of chrysant, vinden zakendineetjes plaats, waar weinig tirannieke obers bij de foeragering soms ware Sisy-fusarbeid moeten verrichten.

Vroeger ont-aardden zulke partijen wel eens in ongebreidelde

orgieën; tegenwoordig vermijdt men die choquerende bacchalen liever, omdat de deelnemers aan zo'n gelag na afloop als langs een liniaal naar huis willen rijden. Veel mensen zien rigoureus ervan af met Kerstmis zelf te koken, omdat zij opzien tegen het monniken-work in de keuken. Hoewel het geen aanwensel mag worden, vinden zij de kerstvakantie de periode bij uitstek om delicatessen in een restaurant te nuttigen, waar de gerant slipp-tong aanbeveelt of kalfsfricasse met een uitgelezen bordeaux. Specerijen als karwijzaad, tijm en rozemarijn, vruchten als ananassen en kiwi's alsmede maïskolven worden sinds lang niet meer tot de exceptionele buitenissigheden gerekend.

Wie genoeg heeft van kippe-ragoût en toost met kruidenbo-

ter neemt zijn wijl ook de se-
toevlucht tot de rene geneugten
barbecue, althans van het kerst-
als hij of zij een feest al vroeg tot
liefhebber is van vermoeiens toe-
gegrild vlees, worden tentoon-
overgotten met gespreid. Vroe-
exotische sau-
zen. Hotellerie en gestalte van de
restaurantwezen filantropische bis-
kunnen feilloos schop met min-
inspelen op de zame nijgingen
meest exorbitante de huiskamer bin-
eisen van hun ver-
wende gasten, die nen, waar hij met
echter soms sik-
keneurig kunnen
zaniken en koei-
oneren. Patrijze-
bout met kastan-
jepuree, diverse
pâtés en soufflés,
desserts met compote,
confituren
of ijscoupes – het
vormt allemaal
geen probleem.
Heel in de verte is
het gesudder van
het versmade os-
selapje nog hoor-
baar.

December is
sinds mensenheu-
genis een maand
van nerveuze ver-
wachting. Door
de ongenuineerde
activiteiten van
de commercie
word je de lang
verbeide komst
van Sinterklaas
tegenwoordig al
ruim van tevo-
ren gewaar, ter-

wijl ook de se-
rene geneugten
van het kerst-
feest al vroeg tot
vermoeiens toe-
gegrild vlees, worden tentoon-
overgotten met gespreid. Vroe-
exotische sau-
zen. Hotellerie en gestalte van de
restaurantwezen filantropische bis-
kunnen feilloos schop met min-
inspelen op de zame nijgingen
meest exorbitante de huiskamer bin-
eisen van hun ver-
wende gasten, die nen, waar hij met
echter soms sik-
keneurig kunnen
zaniken en koei-
oneren. Patrijze-
bout met kastan-
jepuree, diverse
pâtés en soufflés,
desserts met compote,
confituren
of ijscoupes – het
vormt allemaal
geen probleem.
Heel in de verte is
het gesudder van
het versmade os-
selapje nog hoor-
baar.

Kinderen, die
zich eerst ver-
meiden met gan-
zenborden of bij
het kaartspel el-
kaar halsstarrig
dreigde slechteri-
ken te kastijden.
Deze ontwik-
keling kan de
doodsteek be-
tekenen voor het
collectieve dich-
terschap in dienst
van het Sint-
Nicolaasrijm –
spelen, plachten
doodstil te wor-
den; ze wachten
lijdzaam af of
zij getrakteerd
zouden worden
op saffraangeel
suikergoed, fram-
bozeroed marse-
pein of minus-
cule pakketjes.
Op sinterklaas-
avond regende
het dure cadeaus:

portefeuilles van
slangeleer, porse-
leinen eau-de-
cologneflesjes,
esthetisch ge-
vormde bonbon-
nières, cameeën
met reliëfs, sjals
van shantong of
kasjmier. Tegen-
woordig lijkt de
goedheilig man
het veld te moe-
ten ruimen ten
gunste van de
kerstman; deze
schrijdt steeds va-
ker ten aanschou-
wen van velen
door drukke win-
kelcentra, tenzij
buiig weer dat ten
enenmale verhin-
dert.

Te midden
van de diersoor-
ten die in onze
contreien met uit-
sterven worden
bedreigd, neemt
de dicteotor een
curieuze plaats in;
we zullen daarom
de leefwijze van
dit minuscule,
maar agressieve
insekt nader on-
der de loep ne-
men. Normaal
leidt dit rave-
zwarte diertje een
rustig, zo niet
vadsig bestaan
midden in zijn
natuurlijke bi-
otoop; als een
volleerde meester
in de mimicry kan

het zich tegen elk vijandelijk komplot teweerstellen – daarmee heeft het een duidelijk prae boven zijn soortgenoten. Maar heden ten dage wordt het leeuwedeel van de bewoners der Lage Landen eenmaal 's jaars van zijn apropos gebracht, als de dicteotor plotseling haastje-repje te voorschijn komt en zich met veel aplomb ontpopt als een dictatoriaal kruidje-roermij-niet.

We zullen ervan afzien ellenlang uit te weiden over de hebbelijkheden van dit bijdehante beestje, maar één ding is duidelijk: doordat de dicteotor extreem consciëntieus is, komt hij slechts bij weinigen in het gevlij. Zodra de dicteotor met veel elan en bravoure de kop opsteekt, ontstaat onmiddellijk trammelant; met zijn vaak boude boudades bruuskeert hij nietsvermoe-

dende stervelingen, want het is onloochenbaar dat tact niet zijn sterkste kant is. Tegen zijn cherend gedrag is meestal geen kruid gewassen; woorden schieten tekort om de calamiteiten te beschrijven die hij met zijn vaak geëxalteerde teksten teweeg heeft gebracht.

Maar velen houden niet van dit gejeremieer over de dicteotor; zij vinden dat faliëkant verkeerd en applaudisseren maar al te graag voor zijn zegenrijk werk, dat geschraagd wordt door een ongebredelde passie voor splijtende beitels, rijzende pijlers, stijgende steigers en vermaledijde balkenbrij – o ijselijk abracadabra! Alles tezamen ziet de wereld er dankzij de hocus-pocus van de dicteotor een beetje florisanter uit, maar of we hem ten langen leste van een tragische on-

dergang kunnen redden – daar kunnen we geen peil op trekken.

In deze te veel door storm en verraderlijke ijzel geteisterde tijden vermeidt menigeen zich 's avonds in het uitzoeken van een attractieve vakantiebestemming. Consciëntieus bijeengeraapte toeristische parades bieden een caleidoscopisch mozaïek van stereotiepe beelden: weidse panorama's, onvermoede strandtaferelen, pittoreske dorpsstraatjes – de hele santenkraam. Velen prefereren verre, avontuurlijke reizen; de een zet zijn zinnen op een tournee kriskras door de woestijn van Saudi-Arabië, de ander kijkt reikhalzend uit naar de steilten van het Costa-ricaanse hooggebergte, een derde zoekt zijn heil te midden van de pinguïns in het antarctisch gebied.

Nochtans stellen veel luieriken zich halsstarrig teweer tegen exotische uitstapjes met alle risico's van dien; zij zijn volmaakt gelukkig wanneer zij zich bij een temperatuur van zo'n dertig graden Celsius kunnen neervlijzen op een zonovergoten strand, ver weg van de gevaren van de tseetseenvlieg. In vroeger eeuwen was het strand in onze contreien meestal het domein van strandjutters, die bij nacht en ontij erop uittrokken; alleen als een potvis het loodje had gelegd, kwamen op sensatie beluste pottekijkers in groten getale erop af om het kolossale kada-ver minutieus in ogenschouw te nemen.

Negentiende-eeuwse romantici ontdekten het strand als een fascinerende locatie; her en der ontstonden badplaatsen die met

gepavoiseerde promenades en prestigieuze hotelaccommodaties een geneeskrachtig verblijf boden aan geprivilegierte logés van goeden huize. Heden ten dage worden de stranden op zomerse dagen bevolkt door horden partieel of compleet ontblote zonaanbidders, de ravissant gebronsde lijven ingesmeerd met beschermende crèmes; velen vinden dit plebejische schouwspel gênant en onoibaar. Tengevolge van het massatoerisme heeft de strandliefhebber onloochenbaar concessies moeten doen; maar desondanks is er niets idyllischer dan een prachtige ovale kamer met wijd openslaande deuren, een majestueus balkon en bovenal een feeëriek uitzicht op de eindeloos deinende zee.

Onze verkeerswegen zijn in deze hectische naoorlogse tijd langzaam aan dichtgeslibd met kilometers-lange files; gevanceerde hogesnelheidstreinen moeten hiervoor te zijner tijd enig soelaas bieden. Geen wonder dat Jan en alleman bij tijd en wijle snákt naar een ontspannende wandeling; stoïcijns en relaxed schrijdt de anders zo veelgeplaatste wandelaar voort langs beemde bos-schage, 's zomers bij zonneschijn alleen gekleed in T-shirt en kaki-broek. De een wandelt graag in een dichtbegroeid bos waar haviken huizen en vliegezwammen welig tieren; de ander trekt met evenveel plezier midden door weidse weiland-en, het walhalla van de groengevlekte grasperen en een eldorado voor dartele veulens die vrolijk hinnikend in de rondte galoppen.

In de Middel-eeuwen werden de kasseiwegen bezocht door sjofel geklede pelgrims, met hun wijdvallende pelerines en hun onafscheidelijke jakobsstaf; zij prevelden hun onzevaders en overnachtten soms in een cisterciënzerklooster tijdens hun pelgrimage naar een ver weg gelegen bedevaartsoord. Begin deze eeuw trokken enthousiaste socialisten met veel elan erop uit, gekleed in robuuste manches-terkledij; zij werden nogal eens beschouwd als de risee van hun tijd, maar toch is dankzij deze wereldverbeteraars in spe de nieuwe mens onloochenbaar naderbij gekomen.

Heden ten dage wordt de verwoede wandelaar getrakteerd op een wijdvertakt netwerk van bontgekleurde paaltjes ter grootte van een hockeystick; ze wijzen zo nodig de weg in het labyrinth van kant-en-klare wandeltracés, van het Noord-Groningse Pieterburen tot het Zuid-Vlaamse Roeselare. In steden is de culturele wandeling een rage geworden; zo kent de sinorenstad Antwerpen ter wille van haar bezoekers een toeristische route langs parels van de Oudvlaamse gotiek, Rubens' gracieus gereconstrueerde woonhuis én het gerenommeerde Plantijn-museum met zijn fraaie façade en rijk geïllustreerde publicaties. Soms trekken de wandelaars als moderne heerscharen in colonnes rechtstreeks over de paden; tot nu toe is het meestal goed toeven in Gods vrije natuur, maar wan-neer maakt ook hier die vermaledijde filevorming een chagrijnig einde aan deze aanlokkelijke vorm van vrijetidsbesteding?

Heden ten dage is er nau-

welijks nog plaats voor hem ten gevolge van alle elektronica; vader, de preses van het gezin, kijkt in een krankjorum hawaïhemd naar een quiz, moeder bedient laconiek de huiscomputer, de in T-shirts geklede kinderen manoeuvreren in de carrousel van Internet. Aan het eind van dit millennium dreigt naast de dicteetor en de kolibrie nog een buitennissig diertje te gronde te gaan: de boekenwurm; minnaars van dit vieve beestje luidden het afgelopen jaar, soms met te veel retoriek, de noodklok. De boekenwurm is een frêle schepseltje van welhaast adellijken bloede, dat zich graag nestelt in een met een antimakassartje beklede, pluchen fauteuil; daar doet het zich te goed aan een gevarieerd pakket leesvoer.

Wurmen
van beiderlei
kunne graven

zich met evenveel plezier een weg door avant-gardistische gedachtespinsels als door smeulige pennenvruchten over slechteriken die complotten smeden, maar ten langen leste nul op het rekest krijgen. In de Middeleeuwen was de boekenwurm een graag geziene gast bij klerikale kopiisten met hun soeverein gekalligrafeerde manuscriften; later haalde hij daar zo nodig acrobatische capriolen uit om zich wiegindrukken met apocriefe teksten te kunnen toeigenen. Na de uitvinding van het drukprocédé kon het beestje naar hartelust tekeergaan; o, wat kon het zich vermeien in een boek – dat miraculeuze product van spirituele arbeid, die haarlemmerolie voor allerhande zielenroerselen, die ruggengraat van de cultuur!

Wat zullen we uitweiden over de

tijd dat menigeen van jongs af juist in de kerstvakantie las dat de stukken ervan afvlogen, slechts gestoord door het sonore geblaf van de sint-bernardshond? We eindigen daarom met een hartenkreet: we moeten, en dát is de portee van dit verhaal, niet gaan muggenziftten, maar het toejuichen dat serieuze zeloten zich suf prakkiseren over strategieën om de boekenwurm als een feniks uit zijn asta laten herrijzen!

In deze hectische dagen tussen het sinterklaas-en het kerstfeest is er niets heerlijker dan onderuitgezakt te koekeloeren naar een smeulige aflevering van een soapserie, het vlaggenschip van menige televisie-omroep ter wille van de kijkcijfers. We kijken toe hoe de schikgodinnen de levenddraad hebben gesponnen van

bon-vivants en casanova's, die alerwegen verwikkeld raken in zinnenprikkelende rendez-vousjes; we krijgen het er Spaans benauwd van als we kennismennen van hun soms gênante gedachtesprongen. We zien bucolische taferelen waarin de protagonisten zich in een idyllisch tête-à-tête neervlijen in een classicistisch prieeltje, rondom omgeven door fluitenkruid en guichelheid; een herder weidt met weidse gebaren zijn schapen, leeuweriken zingen luid hun lied.

We zwijmelen weg bij weewe liefdsscènes, waarin acteurs op een berbertapijt door Cupido's pijlen getroffen gelieven hartstochtelijk na-apen; met bonzend hart trachten zij bij elkaar in het gevlij te komen om verzaligd in Morpheus' armen te kunnen neerzijgen. We grinniken om het

debacle van een zielenpoot die na een emotioneel staakt-het-vuren als een freudianse antiheld door zijn eega sacherijnig aan de kant wordt geschoven; wat een kippendrift, wat een donquichotterie, wat een clichés!

Bij tijd en wijle gaan de helden boud te keer; onschuldig ogende ritjes in een janplezier kunnen ontaarden in lascieve bacchanalen die weinig gelijkenis vertonen met een polonaise in een diaconessenhuis. Zo bieden soapseries vaak stereotiepe kontreitsels; anders dan de bellettrie van in marokijn gevatte boeken trakteren ze ons op zinnebeelden van het amoureuze leven en geven ze ons ten enenmale de kans te ontsnappen aan onze huis-, tuin- en keukens besognes. Het romantisch ideaal scoort hoog in

dit fin de siècle; dit hebben we toch als echte zeden-prekers voor elk smachtend hart één stichtelijke raad: maak er in de carrousel van uw leven niet te veel een soapzoutje van, maar beid relaxed uw tijd!

De laatste kwarteeuw van dit millennium zien wij steeds meer veelgeplaagde mensen lijden onder de spanningen van het jachtige bestaan dat zij leiden; we zullen er niet over uitweiden, maar zij maken soms excentrieke bokkensprongen en keren niettemin meestal onverrichter zake huiswaarts. Vooral de vermaledijde files brengen veel hartkloppingen teweeg; de snelweg verandert vaak in een kafkaïaans landschap, waar machiavellisten in een deux-chevauxtje de hele trukendoos opentrekken om de guerrilla op de

lange lindelaan zo nodig stiekem – als pats-boem – met een watjekouw te beslechten.

Menigeen haalt in armen moede een gsm'etje tevoorschijn, waarmee uitentreuren met de clientèle wordt gebeld om de

precieze locatie te melden; toeschouwers geven geen snoege als zij midden in het peloton worden geconfronteerd met deze iconen van het elektro-nicatijdperk. De klok, o verafgode totem van technische productie, is voor velen de kop van Jut; in een onverbiddelijke cadans tirannieert de seconde-wijzer met mathematische precisie de hele rataplan van efemere be-soges. Waar is de tijd dat kantklossters met enge-lengeduld minuscule verguldsels aanbrachten op karmozijnen draperieën voor de soevereine chic van adellijken huize? Zij zet-

ten zich voor een habbekrats aan het spinnewiel, maar maakten zich nochtans niet met een jantje-van-leiden ervan af.

In de Middeleeuwen brachten benedictijner monniken met hun wijdval-lende pijen onder weidse klooster-gewelven rust met hun gregoriaanse gezangen gewijd aan hun Onze-Lieve-Heer; later recupererden velen bij renaissancistische melodieën van citer of klavecimbel. Heden ten dage praktiseren corpulente luiwam-mesen hun jeuïge privé-hobby's bijvlammend open-haardhout of barbecue; zij doen zich zonder veel egards te goed aan ratatouille of balkenbrij, voorzover dat geen consequen-ties heeft voor hun cholesterolge-halte. Pennenvrienden van het dictee, nu we dit fin de siè-cle in de annalen bijschrijven, is

het raadzaam zo niet noodzakelijk althans even langzaamaan te doen; laat u niet te veel opjutten door geëxalteerde gedachtekronkels, maar geniet volop van de ambrozijsen verrukkelijkheden des levens!

Legt de handgeschreven brief te zijner tijd het loodje? Die vraag rijst heden ten dage bij velen te midden van de rijkgeschakeerde collectie goedbedoelde kerstkaarten, voorzover zij althans persoonlijke penenvruchten appreciëren. De e-mailcultuur heeft op kousenvoeten een stilistische revolutie teweeggebracht; in bijtijdse kattebelletjes wordt uitentreuren geijjd en gefjoud, terwijl cedilles en i-greco's er in de brij van gedachtepinsels algauw allerbelabberdst van afkomen.

Allerwegen wordt je voorgehouden dat het elektronicatijd-

perk de communicatiedrift rigoureus heeft aangewakkerd; daarover prakkiserend word je door weifelingen overvallen: wordt dankzij het apenstaartje niet met veel tamtam gecommuniceerd

over te veel apekool? Wat zullen we uitweiden over dat adellijke omaatje dat opstond uit haar crapaudtje om, gezeten aan een ovale tafel, contact te leggen met haar geprivilegieerde kleindochter ver weg overzee? Haar familiale ooggetuigenverslag zat boordevol tante Betjes en cliochés, maar niemand bracht haar van haar apropos. Bij zeventiende-eeuwse genreschilders was de briefschrijfster een geliefd thema; in sfeervol clair-obscur plachten zij een gracieus geklede vrouw af te beelden die de ganzenveer in een porseleinen inktpotje doopte om

als een sibille de syllaben sierlijk te kalligraferen.

Vroeger bracht een postillon pakketjes met roodgekleurde lak gedichte litanieën in een onverbiddelijke cadans op verafgelegen locaties; later verbeidden dorpelingen reikhalzend de lokale postbode, die er niet tegen opzag in weer en wind de langverwachte schrijfproducten – als ware hij een mecenas – in gemailleerde brievenbussen neer te vlijen. Tegenwoordig moeten wij weleens grinniken om een elektronische liefdesbrief; wie wil nu per e-mail vleierig worden aangesproken met "Mijn koalaatje" of worden getrakteerd op freudiaanse minnelyriek over sint-janskruid en karwijzaad of andere zotteklap om in het gevlij te komen? Een hartenkreet ten slotte na wat zo-even te berde

is gebracht: de brief, de wonderzalf van het leven, gaat verloren als nog slechts halsstarrig wordt geë-maild; blaas de schalmeien, sla de cimbalen en wek op tot een comeback van het epistolaire metier.

Allerwegen maken kassiers en caissières zich in deze decembermaand op voor een financieel project vanjewelste: na ommekomst van 2001 gaan zij vol fiducie over van de nationale munt op de euro. Dit geschiedt ter wille van de Europese eenheid en met een soms excentriek euroenthousiasme: 'eureka' hoor-den wij zopas nog een Europa-gezinde europarlementariër op het achtuurjournaal geëxalteerd uitkrijten.

Sommige eurosceptici – vooral degenen die van jongens af vertrouwden op de konterfeitsels in hun marokijnen portefeuille – vinden

al die euroambtenarij algauw potjeslatijn; in geë-mailde litanieën zingen zij allesbehalve Brussels lof. Onder nostalgische prelementen doen wij in een mêlée van somtijds veronachtzaamde klanten onze sinterklaas-en kerstaankopen met coupures die al decennia lang rouleren; tot ons chagrijn hebben die – daar helpt geen lievemoederen aan – straks nog slechts antiquarische betekenis. Naar hartelust kopen wij cadeaus: stereotiepe barbiepoppen, cd'tjes met rock-'n-rollmuziek, rococoachtige kalligrafieën, emaillen kookgerei en geciseleerde etagères; en passant gaan wij tekeer tegen kittelorige employés die achter in de winkel pootaan spelen.

En à propos: wie van excursies naar Zuid-Europese constreinen vreemde

valuta overheeft, moet daar hals-overkop van af zien te komen; bij een volgend verblijf in den vreemde kun je er goedbeschouwd geen cappuccino, carpaccio of chapolatapudding meer van kopen – een krankjorume gedachte, maar nogal wiedes. Onze beurzen moeten een gedaante verwisseling ondergaan ten gerieve van de vrijmarkteconomie; één wens zij ons hopelijk vergund: moge de beeltenis van de soevereine monarch, al is het geen staatsieefoto, nooit ofte nimmer van overheidswege worden geëlimineerd. Menig weifelaar zal na deze monetaire exercitie nog een tijdlang twijfelend blijven hoofdrekenen, maar usance zal dat zogezegd niet worden; over pakweg een jaar grinniken we om al dat gejeremieer over een dreigend numismatisch de-

bacle in de portemonnee.

Peinzende treinreizigers worden heden ten dage in hun ge-capitonneerde coupés frequent lastiggevallen; zij horen medereizigers sans gêne en met bravoure telefonisch tekeergaan over intieme zielenroerselen en particuliere angelegenheden. Zelfs in de weidseheid van een rijke concertzaal wordt de ascetische klaweinist die geconcentreerd en consciëntieus een cantate begeleidt, rauwelijks gestoord door gedownloade riedels van een himnikend paard of een hit uit de toptien; je krijgt er welhaast het heen-en-weer van.

Mobiel bellen is immiddels tot in de jongste leeftijdscategorieën doorgedrongen; in scholen is het usance dat slimmeriken en apenkoppen de godganse dag sms'en om met elkaar te communicé-

ren over efemere activiteiten en exotisch gedachtegoed. Het intermenselijk contact is rigoureus veranderd; het robuuste bakelieten telefoontoestel en de somtijds langverbeide conversatie zijn verdrongen door te veel geë-mailde lariekoek en mobiel gewauwel, waarop meestentijds geen peil valt te trekken. Nooit ofte nimmer had de negentiende-eeuwer Graham Bell kunnen voorzien wat zijn avant-gardistische inventiviteit teweeg zou brengen; het product van zijn visionaire exercities was indertijd prestigieus gerei van de geprivileegde bourgeoisie en puissant rijken van adellijken huize.

Thans is het mobieltje een financieel interessant hebbedingetje voor velen; wie kan het zich ten langen leste nog permitteren op pad te gaan zon-

der dat minuscule apparaatje in zijn precieuze ovale etuitje? Decennialang was de telefoon een zegen; nu echter fronsen niet weinigen de wenkbrauwen wanneer zij kantje boord het vege lijf reddend na weer eens te zijn gebruskeerd door een druk pratende automobilist, die strijken-zet beweert dat hij ondanks dat frenetische gebeurtenis veilig rijdt. Aan de onoorbare praktijken van gsm-junks valt nauwelijks meer te ontsnappen; nochtans lijkt dit de plaats om de autistische wildbeller te kapittelen: beïndig als de wiedeweerga dat niets ontziende gekoeloneer van de toch al veelgeplaagde medemens!

In deze dagen van buiig sinterklaasweer en goeddeels illusoire kerstpakketten gaan de gedachten van velen terug naar de voorbije record-

zomer; wekenlang zaten we bekaf onderuitgezakt bij onhollandse temperaturen, een daarbijbehorend colaatje binnengedronken handbereik. Bij tijd en wijle werden we getrakteerd op ten minste eenendertig graden Celsius; sommigen vielen diensttengesloten abrupt in katzwijn en apocalyptische tv-beelden uit New York lustreerden hoe gestrande metro-passagiers in het pikkedonker langs fluorescerende noodverlichting hun weegs gingen. Niettemin wilden tallozen hun geplande exodus naar het zuiden voltooiën; chauffeurs van beiderlei kunne wachten in hun luxueuze carrosserieën in eindeloze files soms tot sint-juttemis, terwijl blèrende dreumesen in pyjamaatjes achter in de auto met hun geëtterd slapstickachtige tafereelen aanrichtten.

's Middags, nadat ten lange leste in het Middellandse-Zeegebied de turkooizen zee was bereikt, kwamen de minuscule bikinietjes tevoorschijn; alras vlijden gepiercete, half ontblote of van indiaanse mocassins en flatteuze tanga's voorziene lijven zich dicht opeen. In dierentuinen legden de gelouterde langoest, de onthechte kaktoe alsook de doorgaans flegmatieke kapucijneraap alleledrie bijkans het loodje; op de Veluwe daarentegen gedijde de exotische koninginnenpage en in lommerrijke stads tuinen zocht de heidevlinder nijver naar nectar. Ten gevolge van de weersgesteldheid verspreidden zich afgelopen zomer plantensoorten die we in onze contreien ternauwernood kenden; ongebreideld floreerden allerwegen acacia, eucalyptus en

apebroodboom – nog even en veldleeuweriken kunnen hun nesteldrift botvieren in hoog opgeschochten pampagrassen.

Majestueitelijk trok de zonnewgod Helios in zijn door galopperende paarden voortgesleurde wagen langs het azuurblauwe zeenit; langgeleden gebreveteerde meteorologen bepeinsden of twijfels over rigoureuze klimaatschommelingen niet ijlings moesten worden gelogenstraft. Goedbeschouwd snakten we kortgeleden nog naar Siberische vrieskou, maar inmiddels wordt je door een bijdehante havo-leerling die halverwege juli nog spectaculair in de rondte skateteboardde, alweer ontactisch toege-snaud dat hij een zonovergoten pinksterdag verbeidt; het is ook nooit goed!

Ondanks zijn chronische ingewandsziekte

begon de comicus zijn dage-lijkse cadans met een eigenzinnige gedachte-exercitie over normen en waarden, ofte-wel gedragingen die hij graag ge-implanteerd zag bij vreemde vogels in zijn niet-geseculariseerde santenkraam.

Een desperate zwaluw zwenkte zonder egards rakelings langs zijn rechterooglid; wat behelsde deze even precieze als steile duikvlucht van dit creatuur, gracieus als een libellenkind?

De gecraqueerde deur van zijn werkamer ging open; het was drs. Mallebrootje, Tweede-Kamerlid uit Elst, tevens uitvinder van de geluiddemper tegen gerommel in de maag, die een exceptioneel goed humeur op 's mans gelaat fournierde. Het was ijzingwekkend kil in het in Oudhollandse stijl gedecoreerde vertrek; het jonge ding uit de ach-

terban gooide nog wat antraciet in de kachel, vooraleer zij de hooggeplaatste confrères met hun modieuze molières meetroonde naar de catacomben waar gebruuskeerde armlastigen bijkans voor pampus lagen.

In deze macabere ambiance klonk in een sinistere hoek opeens een ridi-cuul gerijmel: een kwetterende kwi-bus sms'te met een vinkenslag een geïmprovi-seerde rap naar het mobiele num-mer van de pri-

mus inter pares onder de pleit-bezorgers voor onze normen en waarden.

“Verifieer en royeer, linieer en prioriteer, maar ik interrumpeer; ik stuur jou naar het hellevuur, jij komische karika-tuur met je quasi-boeddhistisch surrogaat in je correlerend cos-metisch inter-naat.” De heren keken beiden uit hun ogen als pa-leozoën die op het

internet waren terechtgekomen; zij deden schielijk een schiet-prelementje en deleteten onverwijd pats-boem het vileine sms'je uit het elektronische bestand. Het jonge ding droeg ook een steentje bij aan de resuscitatie van de sfeer en friemelde wat aan haar kousenband, zodat vanonder haar plissérok een glimp van haar verleidelijk getatoeëerde dijtje te voorschijn kwam; Mallebrootje ver-ijsde, de comicus hield op met prakkiseren en de wereld was weer een heerlijke lik-kepot!

Die tintelende nazomerdag was de luie, gesubsidieerde bohé-mien zich al 's morgens vroeg te buiten gegaan aan een dolce far-niente op zijn aftandse tweezitscrapaudtje. De antiheld deed alles op zijn elfendertigst en le-verde de op z'n jan-boerenfluitjes

in elkaar geflanste genreschilderijen steevast te elfder ure voor de subsidiëring af bij de mecenassen. De luiwammesende vrijeberoepsbeoe-fenaar keek naar het tv-kanaal van de op reclame-inkomsten gedijende supercom-merciële pulpzen-der; daar werd net het eerste tête-à-tête van een twee-eiige tweeling vastge-legd.

De door trei-terijen geteisterde anchorman die in beeld kwam, was het door Jan en alleman voor overgelopen fa-rizeer versleten kijkcijferkanon; hij werd door onze kunstenma-ker beschouwd als bijdetijdse am-bassadeur van de jansaliegeest die het janhagel abusievelijk voor excentriciteit ver-slijt. “Waar blijft mijn croque-monsieur?”, blérde de aqua-rellist naar zijn eega, een voorma-lige heroïnepros-tituee, die een

half dozijn dichtees terug, toen zij nog een frêle spring-in-'t-veld was, op de vipplaats van de parkeerfaciliteit de reputatie van een promiscue oud-Tweede-Kamerlid te gronde had gericht.

Zelf was dit op zijn eigen ideefixe terende product van de bohème ook geen casanova meer; maar zoals zijn muze in een geforceerd up-tempo de wijnfles en de kurkentrekker binnengebracht, deed hij hem verlangen naar de nymphomane gepiercete lolita naast wie hij zich kortgeleden nog terneervlijde. Alleen de T-vormige accessoires van haar telkenmale geüpdate gsm'etje verlenen haar nog een fractie sexappeal, bedacht hij toen hij de etiketloze fles als een pasgeboren baby dodijnde in zijn elleboogholte. "Dat je als een houten

klaas de reclameomzet van de nieuwe zender oppijzelt, is tot daar aan toe", zei het in een feeerieke boerka gehulde ex-seksobject terwijl zij wat gemorste tuttifrutti onder het smyrnatapijt wegwerkte, "maar je kunt tenminste toch je schoenen uittrekken!"

De vrouw die het hippe grand café binnenliep, een miss twiggy aan de goede kant van de veertig, was smaakvol uitgedost in een bordeauxrode deux-pièces en een blouse met ovale vlakken, het precieuze gezicht perfect in de make-up. Op de bühne van het horeca-établissement stond een diskjockey die deathmetal en francofone hiphopnummers mixte tot een eclectische brij; een amuzikaal karweitje waarvan nochtans al menige liveopname was gemaakt. Enfin. Te midden

van de pret makende jongelui leek praten ten enenmale onmogelijk, maar ondanks de tenhemelschreiende herrie wist de bij de ober in het gevlij gekomen vrouw een breezer en een schaaltje petit fours te bemachtigen. Ze keek welhaast smachtend naar de deur, maar werd bij wijlen afgeleid door een slecht afgerichte dobermannpinccher die niet alleen stonk, maar eens te meer met continu geblaf het beatjugellen versjeerde. Daardoor miste ze de entree van een fijngebouwde, wat oudere man – harrypotterbrilletje onder een cabaretesk coupe van witte krullen – die bij de bar zijn stereotiepe caipirinha bestelde voordat hij haar ontwaarde.

Hij zoende haar vluchtig en begon haar op even onheuse als dedaigneuze wijze toe te spreken:

dat gedoe van Cupido met zijn pijl-en-boog was over en uit; het verplichtte hem hun ontwrichte latrelatie te beëindigen. Zij wist zo een-twee-drie geen ad remme riposte te bedenken, maar verkocht hem een volmaakt kletsende oorvijg; hij belandde op de grond zodat hij, klem geraakt tussen het meubilair, eruitzag als een knock-out geslagen bokser. Hij kreunde, en terwijl de muziek uitfaadede, haastte zij zich verdwaasd de zaak uit – onder applaus, dat wel, en toen zij de drempel overging en half buitenstond, was nog net te horen dat zij hem halffluid uitmaakte voor guppy.

Na het vorberen van de laatste schep hete bliksem – een brijige stampot, in den beginne gecreëerd door een chef-kok die ten eeuwigen dage het ovenvuur na

aan de schenen moet worden gelegd – nam mijn vader zijn bijbel ter hand. “Jakobs droom te Betel, Genesis 28 vers 12. De jakobsladder. Jakob gaat slapen met zijn hoofd op een steen en ziet in zijn droom een ladder waarover engelen op en neer gaan”, zei hij onderwijzend tegen de kleintjes.

"God staat boven aan de ladder en belooft hem het land waarop hij ligt. Daarna wordt de steen door Jakob ge-lijed." Mijn oudste broer fluisterde: "Die zevenslaper heeft zo dadelijk geen brillantine meer nodig." Ik stelde me intussen voor dat ik neergevlijd, doe-zelend in de ex-quise, zurige sfeer van winterkost, met mijn hoofd boven op de grote kei lag die in onze schuur het vat afdekte waarin melkzuurbacte-riën tekeergingen in fijngesneden wittekool. Jaren

later, toen mijn vaders Schriftlezing allang was verstomd, zag ik de oudtestamentische scène luchthartig geïnterpreteerd terug in een plafondschildering in het bisschoppelijk paleis van Udine.

In Tiepolo's Bijbelse werk 'De droom van Jakob' ontwaarde ik wat ik van jongens af aan al vermoedde: dat deze gedweeë wezens allerminst onzijdig zijn, maar beschikken over mollige vrouwenkuiten. Bij een enkele vieve engel zag je zelfs, klip-en-klaar in de roze schemer van de opwaaiende gewaden, dat het soigneren van het schaamhaar nog niet tot het koninkrijk der hemelen was doorgedrongen. Het waren geen Godsgezanten, maar bacchanten, ladderzat op weg naar de furieuze, in het uitdeinend heelal weerkaatsende geluidsorgie van Jimi Hendrix,

de meester van
de gitarriff, die
ziel en zaligheid
uit zijn schrepele
lichaam perste.

Nadat ik jarenlang zielenknijpers had geconsulteerd voor een aandoening die in negentienda-eeuwse traktaten als spleen wordt omschreven, besloot ik mijn heil niet langer in antidepresiva te zoeken. Ik zocht een Mariaheiligdom waar ook steilorige vroegeenentwintigste eeuwse niet-gelovigen zich konden neervlijen om de genezing af te smeken van levercirrose, ontstoken bronchiën, X-benen of een acuut accres van genitale wratten. het Oost-Vlaamse Oostakker met zijn neogotische Onze-Lieve-Vrouwekerk, al spelen de pen-nenvruchten van onze betreurde bard veelal in een rabelaisachtig sodom en gomorra. Ik hing een schapuliermedaille om, speldde wat blingbling op mijn revers, leerde het Onzevader uit mijn hoofd, boekte overnachtingen in een x-aantal low-budgetkloosters en sloot me aan bij een colonne ultradevote adel-jijke pelgrims.

Op advies van Chaucer, Groot-Brittanniës meest gelauwerde laat-middeleeuwse dichter, plande ik mijn pelgrims-tocht in april, de uitgelezen maand om naar een be-devaartsoord te trekken, of dat nu ligt in mediter- alleen bij het ecclesiastische en eschatologische stil te staan, bezweek ik voor de seduisante elixers, de eau des carmes en de geuzelambiek die rooms-katholieke monniken 's avonds serveerden. Overdag bestreed ik

génante katers en werd mijn queeste nu ook door een pernicieuze zondelast bezwaard, zodat ik rozenhoedjes mompelend voortsjokte naar mijn eindbestemming, die als een eldorado almaal elusiever werd. Kon een jozefshuwelijk me verlichten, wilde ik weten van een getonsureerde benedictijnerabt, waarop hij me in zijn gebronste armen sloot en mijn larmoyante weltschmerz godzijdank eindelijk voorgoed vervloot.

Het mistte zo, dat ik de afslag miste; die zin liet mij kennismaken met het dictee, waardoor ik stante pede van school af wilde, vanwege te veel voor-de-gekhouderij, al kende ik alle jaartallen van Krimoorlog tot Bokseropstand. Spellen was een ambiguë zaak: in automatische piloottoestand lukte het me vanzelf,

maar zodra ik erover nadacht, weifelde ik of génant zo'n fransozendakje had of niet; ja al die pietje-preciezerige accenten vond ik stupide, maar het gedoe met dat al of niet aaneenschrijven nog wel het stupidst.

Voortijdige schoolverlaters zijn dappere dodo's op weg naar Bommelskonten; maar uiteindelijk raakte ik toch nog keurig netjes getrouwdd, met een baan onder de balkendenorm maar wel dicht daarbij, en met collegaatjes die ervan uitgaan dat ik geen cultuurbaar ben; ik ben tenslotte Tweede Kamerlid. Dat fraaie trakttement is meegenomen, want mijn eega is een funshopper; niet zo'n barbiepop die alle braderieën afstruint waar Jan en alleman wel een paar eurotjes kan stukslaan, maar een cliënte van pico bello

etablissementen. Tweemaal 's weeks gaat ze een dagje staten, waarbij ze als een kenau in exprestempo alle jesusfreaks die de Heer en Zijn werken prijzen omverloopt, diverse rollatorrijpe oudjes meesleurend die aan het nordicwalsen zijn, en dat alleen omdat ze een nieuw eau de toiletteje heeft gespot.

Zwaarbeladen keert ze huiswaarts, sprenkelt eau de cologne uit de eau-de-colognefles en begint op internet eBay af te schuimen voor een zo goed als nieuw Blu-rayspelertje. Als manlief ben ik de financiële kopvan-jut, al kent haar koopdrift één pluspunt: jaarlijks kunnen we voor een extra vakantietje eropuit gaan van het geld dat onze koters met haar luxevoorwerpen op de vrijmarkt terugverdienden. Mijn huwelijks mag direct uit

Dantes Hel komen, die schooldag waarop het dictee me ging tegenstaan, was wel het grootste debacle van mijn leven, want als ik toenertijd beter had leren spellen, was ik allang politicus af en nu een wat minder gedweeë geldschietter.

De tijden zijn in zoverre interessant dat ze kakofonisch zijn; je moet bijwijlen je oren dichtstoppen tegen het tenhemelschreiende geblabla van de muezzins van de eeuwige vergelding in het ene oor en dat van de filistijnen van het geperoxideerde ressentiment in het andere. Geüpgratede Hoekse en Kabeljauwse twisten: de shoramabakkers versus de aardapeleters, allen met vuvuzela's bewapend; hun zuurstofarme hersentjes verkleinen je wereld en brennen haar binnen de afrastering van

hun woestijngod of hun karikatuurale weergave van joods-christelijke axioma's en verlichtingsidealen. Die boeroopers nemen het licht juist weg met hun stijlmiddelen van de provocatie en de daarbij behorende inflatoire hyperbolen, terwijl de man in het midden, de verdeiger van de orde, mijmert over een vreedzame stads-samenleving zoals bijvoorbeeld het Oost-Galicische Lemberg eens was.

Lemberg, dat multinationale en multilingüïstische Habsburgse babylon, die co-existentie van Asjkenazim, Roethenen, Polen, Duitsers, Armeniërs – door en door tolerant uit noodzaak en goede wil, laisser faire opgetuigd met een civilisatorische missie en een architectonisch mozaïek van gotiek, neoclassicisme en art deco. Nogtans werden de tijden ook toen-

tertijd interessant en viel de stad achtereenvolgens toe aan het geraakteerde Polen, nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie – haar namen waren Lemberg, Lwów en Lviv, de Polen en Armeërs waren verdreven en de Joden uitgeroeid. Hun huizen werden nu bewoond door Oekraïners; enigszins beduuds namen zij die verrukkelijke, lege stad in.

Lemberg werd het failliet van de vroegtwintigste-eeuwse multicultuuriteit, alleen zijn begraafplaatsen spreken nog in vele talen. Wie zullen straks de halflege flatwijken van Amsterdam, Culemborg dan wel Gouda innemen als hun bewoners zijn verjaagd door de dompteurs van de thymotische woede, wier drogen de nachtmerries van de eerste-, tweede- en derdegeneratieallochtonen zijn? Opzichtig

negeren zij die wet van consciëntieus bestuur die door het taoïsme wordt gepostuleerd: regeer de staat zoals je een klein visje bakt (behoedzaam).

In dit dictee zal ik een gedeelte van Sigmund Freuds gedachtegoed expliqueren aan BN'ers, BV's en andere mensen die nooit ofte nimmer iets van hem hebben gelezen of die net als Nabokov en Van het Reve een diep gegronde hekel aan hem hebben. Psychoanalyticus Sigmund Freud, theoreticus van het oedipuscomplex, definieert in zijn essay 'Het onbehagen in de cultuur' uit 1930 cultuur als datgene waarmee wij onszelf en de wereld hebben geprobeerd te temmen; ook het verbod op incest is geenszins anders dan een verkeersregel voor de menselijke omgang.

Het 'verbod op de incestu-

euze objectkeuze', zoals Freud het accuraat formuleert, is ooit geïnitieerd om impulsief bloedvergieten te voorkomen; het gaat om seks, want zoons willen eigenlijk coöteren met hun moeder.

Om dat doel te bereiken moet de zoon zijn vader, zijn concurrent, elimineren, want de geprivelegieerde vader wil zijn eega niet met zijn zoons delen – choquant en egoïstisch; het incestverbod is feitelijk een poging machtsverhoudingen te reguleren. In jip-en-janneketaal: wetten waardoor conflicten kunnen worden voorkomen; het taboe op incest blijkt niet zozeer een ethische kwestie, als wel een machtsaangelegenheid en hoe daarmee om te gaan.

Nu willen jullie uiteraard wel eens weten wat dit allemaal met cultuur te maken heeft, welnu, cul-

tuur wordt door Freud getypeerd als een soort vader die eist dat wij onze libidinieuze neigingen onbevredigd laten in ruil voor symbolische of reële liefde. Freud noemt dit ‘zelfverminking’, en ook als wij ten huidigen dage de natiestaat in ogenschouw nemen, is er de oude ruil; de burger raakt gedomesticeerd, oftewel hij ziet af van de meeste driftbevrediging, een proces dat wordt geleid door politieke, religieuze en andere autoriteiten. Wanneer de oproerpolitie op burgers inslaat, zien wij, eerder dan het geweldsmonopolie van de staat in praktijk, enkele matig betaalde fascistoïde ambtenaren, die de gelegenheid krijgen hun driften te bevredigen.

De dichter Charles Bau-delaire die zonder kitschtruendooos de schoon-

heid blasfemeerde door uit modder goud te destilleren, vergeleek het leven met een ziekenhuis waarin iedere patiënt coûte que coûte een ander bed op-eist. Zo wenst de een het behaaglijk comfort van een vredige twee-onder-een-kapwoningwijk, de ander de kick van een no-goarea. Wij willen zijn, waar wij niet zijn. Scheepsarts-dichter Slauerhoff, die alle wereldzeeën bevoer, werd godbeterd een gedweeë dorpsdokter en jeremieerde dat op plattelandse achterafplaatsjes never nooit een laag-bij-de-grondse boerenkop werd gesneld. Ervan uitgaande dat in een a-priorikeus ook een verlies besloten zit, wik en weeg ik mij een ons. Wat wordt het? Een armeluisleven zoals monniken propageren of de verukkelijke weelde

van de nouveaux riches?

Een mega-simpel ge-sms’ted mededeling of een minutieus gekalligrafeerd epistel? Zie ik zelf oorgelabelde vaarzen in halfduistere op-hokstallen staan, dan verlang ik stante pede naar ruziënde orang-oetangs in een orchideeënrijk regenwoud. Als ik spiksplinter-nieuwe suède molières of brogues moet inlopen, wil ik tegelijkertijd blootsvoets een mangrovebos in de afrotropische eco-zone binnendringen. Spring-in’t-veldleeuweriken in ruilverkavelde weiden doen mij verlangen naar de smaragdgroene valleien in Pa-poea waar een variëteit aan kassuarissen tussen de clangebieden weidt.

Deze strikt solitaire loopvogel met een basstem onder de driehéentwintig hertz wordt zelfs niet door oerwoud-

geluidenervaren jagers gepercipieerd, laat staan door de sinds het indonesiseringsprogramma geëxcommuniceerde missionarissen. Het extreme lokt meer dan het modale, de imperatief meer dan het ja en amen van de hofdignitaris. Dus liever hermelijn dan een livre. Maar eenmaal geëquipeerd met een peniskoker, dan lokt de Volendammer broek. Na de Eiffeltoren de in- en intieme metrobus. Zit ik voor een weids uitzicht mezelf te goed te doen aan de subtiel gearrangeerde amuses van een vijfgangendiner, dan wens ik me een patatje met uit de snackbar om de hoek. Deep down is het ik-besef tweeërlei: zowel burgemeester als swiebertje zijn.

Na koffie gedronken te hebben, begon het Groot Dictee. Niettegenstaande de taalcriticus

Charivarius zijn macedoine ‘Is dat goed Nederlands?’, die verrukkelijke thesaurus vol linguistische bêtises, publiceerde in 1940, zou het journaille anno hodie een railrend exposé van onze pennenstrijd alsnog met dit piteuze zinnetje kunnen initiëren. Zulke lammendige anastroses vernoemde de criticaster naar zijn tante Betje, in wier postale verbiage een heel aantal zeugmata, polysyndetons en anakoloeten wie-wauwde.

‘Een heel aantal’ is de contaminatie van ‘een groot aantal’ en ‘heel veel’; vanavond irriteren wij ons aan spelfouten, mitsgaders aan menig grammaticaal quid pro quo – emendeer mij! Als men insinueert dat u heimwee heeft naar de leraar Nederlands als feniks, waarmee het zo is gegaan dat hij

werkeloos achter de geraniums zit, moet u niet paranoia reageren, aangezien die accusatie een vrijwel cliché is. Het was veelbekend hoe elke media onwelwillig reflecteerde op de krankjorume tekst van het Koningslied, over wiens begeesterend de godganse participatiemaatschappij zich streste.

U hoort ons inziens tot een van het gardekorps Nederlanders die menen dat de campertiaanse schrijfwijze van het adjetief verrukkelijk – het megafonetische neologisme vurrukkulluk – als voorkeurs spelling te verkiezen had geweest. Het is niet zozeer een fetisj voor spelling als wel het tot in de fineses breidelen van grammaticale valstrikkken dat ons steeds overnieuw beschermt tegen een Babels imbroglio; mits dit verifiërende prez-

walskipaardenmiddel de enige wapening tegen nepmailtjes concreteert. Bijgevolg beseft u zich een pseudobancaire poging tot phishing zorgeloos te kunnen deleteren dan u leest: Er is een initiatieve activiteit op dit rekening plaatsgevonden.

Want zodan onze zuiderburen zeggen: Menen ligt dicht bij Kortrijk maar verre van Waregem.

Geef het Dictee terug aan de kijker, kopte De Telegraaf vorig jaar. Daar schrok het Dictee wel even van. De genuttigde zwezeriken lagen plotseling zwaar op de maag. Maar na een medoc te hebben gedronken, tooog het Dictee alsnog welgemoed aan de slag.

Dames en heren thuis en in deze parlementariërsruimte, bij dezen proficiat: u hebt, onder toeziend oog van koning Willy de Tweede, nog

steeds nul fouten in uw brossel!

O, als gisteren herinner ik me het eerste Dictee: na aankomst in een havelock met andere BN’ers bij de Eerste Kamer der Staten-Generaal bekroop me het rodelopergevoel. Een halfuurtje later kwam een kospalm voorbij, en zee-egels uit het Middellandse Zeegebied en een kasuaris en nochtans; en apensoort, apenrots en apekool: een taalkundig houtenjassenpark, en kookte ik vanbinnen want ik kende de Van Dale niet vanbuiten.

De oe’s en a’s waren niet van de lucht tijdens dat gillendekeukenmeidenvertoon van het Nederlands.

Sindsdien hebben we ongelooflijk veel geleerd: aanswensel, bespioneren, ge-sms’t en kippenragout kennen voor ons bollebozen geen trubbel meer, en ook uitentreuren,

hawaïshirt of gestrest en een rock-'n-rolllegende in goeden doen spelen wij foutloos.

Ooit mocht ik het Kinderdictee schrijven en vergastte de bollewangenhap-snoeten op de oeioeimachine, een perubalsem-populier en een tafa of West-Australische pen-seelstaartbuidelmuis; een gribbelgrabbel van woorden, alle uit de Dikke Van Dale, de toverbal-lenautomaat van onze taal.

Sla de Dikke willekeurig open en ontdek de geheimenissen van de brougham, een gesloten rijtuig voor twee personen getrokken door één paard; blader door die Ali Babataalschatkamer en ontdek dat een turbe een me-nigte is, en een turco een Noord-Afrikaanse inlandse tirailleur in Franse krijgsdienst.

Dat was het jubileumdictee.

Rest de vraag: wilt u de komende jaren meer of minder dicteeën? Het antwoord moet wel luiden: 'Meer! Meer! Meer!'

Ik was een pensionaats-meisje met een goeiige nonkel die redemptorist was en 's zondags te allen tijde een soutane droeg. In de Congolese brousse praatte hij Kikongo en dronk palmwijn zo zacht als leguanenhuid.

Pontificaal gezeten in mijn bomma's fauteuil, onder de Byzantijnse afbeelding van Onze-Lieve-Vrouw van Altijd-durende Bijstand in haar karmozijnrode gewaad, een drupje Elixir d'Anvers op het ovale bijzettafeltje, liet heeroom tijdens zijn congé sigarenrook de kamer in kringelen.

Op mijn tweëntwintigste verliet ik dit sacro-sancte, breliaanse universum en ver-kaste naar Neder-

land, waar een kotelet een karbonade heette, caoutchouc rubber, een froufrou een pony en een brood niet grijs was maar bruin.

In Mokum voelde ik me algauw senang. Ik leerde jij-bakken pareren, linkmiegels vermijden en ervaer mijn expatriatie nooit als een collocatie. Allengs maakte ik kennis met ha-chee, gruttenpap en krentjebrij, maar ook met saté en spekkoek, en at niet alleen halal maar ook koosjer.

'Wordt mijn dochter daarginds niet te astrant?', weifelde mijn moeder. Ze prefeerde inmiddels dat ik Neerpelts sprak – alles beter dan dat gutturale Hollands. Mijn vader fulmineerde tegen het perfide drugsbeleid van de noorderburen

en hun promiscuïteitbevorderende seksshops, maar hun eloquentie apprecieerde hij en het Groot Dic-

tee miste hij niet één keer.

Jeminee, ben ik na al die jaren verkaasd? Vast en zeker, al val ik geenszins van Scylla in Charybdis wanneer ik – om te spreken met de onlangs verscheiden Drs. P – vice versa heen en weer vaar tussen beide taalen cultuurovers.

Geen klad-deradatsch, maar wat een gebakkelei over het Engels als academische voertaal en de virulente impact daarvan op de landstaal. Hier faalt elke conciliatie middels getoost met krambamboeli. Complicerende factor: de impardonnable dociliteit van de Taalunie, toch gesubsidieerd om het Nederlands te protegeren, niet te abhorreren.

Men kan ook de hyperboreëërs op het perfide Albion ervan verdenken dat ze hun anorectische koloniale ambities willen revitaliseren door

het idioom van de overzeese buuren te infiltreren. Met anglicismen als boobytraps wordt alsnog een talig Angelsaksisch Gemenebest gecreëerd.

De vicedecaan van de bètafaculteit moge zonder restrictie voor verengeling zijn, schrijver deses is mordicus tegen. Als de Taalunie het Nederlands aan excavatie blootstelt, dan zal ik deze vijfde colonne attaqueeren teneinde onze prachttaal voor dysthymie te behoeden.

De voorstanders bewerken hypocriet deze internationalisering, onderwijs subcutaan blakend van commercialiteit. Het resultaat is hooguit een hybrdisch Dunglish – glossolalie zonder zweem van religieuze extase.

Mijn gastheren zullen hiern wel een Groot Dictee in tot lingua franca geüpgraded steenko-

lenengels bestellen, riskerend dat tegenstanders van fossiele brandstoffen voor de Eerste Kamer komen demonstreren ten faveure van windturbines en fotovoltaïsche cellen.

Onze gevioleerde moerstaal kan nog qaly's winnen via een didactisch angehauchte opiniepeiler die alle korte ei's door lange wil remplaceren, daarmee zelf enigmatisch metamorfoserend tot stuttende pijler van een mening. Aldus kan

ten langen leste de te steile helling naar een uitgebeende nationale stijl geslecht wor den.

2018 is nog niet ten einde, maar gaat, wat er tot eind december ook gebeurt, sowieso diverse weerrecords breken.

Nederlandse toestand, en in juni werd 's nachts op de Veluwse vliegbasis Deelen, vlak bij Arnhem, een nachtrecord gemeten van 24,4 graden Celsius; zo'n temperatuur houdt je wakker, was de veelgehoorde klacht.

Uit de meteorologische trudendoos kwamen in juli tezamen circa 314 zonuren tevoorschijn, waartegenover een schamele 10 millimeter neerslag stond; de minuscule aardappels van dit jaar zijn er de wrange souvenirtjes van.

Sommigen ervaren de toegenomen warmte als een cadeautje, en

gaan ervan uit dat er te zijner tijd met Kerstmis al krokussen en lente-uitjes zullen zijn en dat carnaval enigszins subtropisch wordt.

Een ongeruste weerhobbyist heeft onlangs op een A4'tje voor me uitgetekend,

en ik geloof niet dat het nattevingerwerk was, wat er van de polen over zal blijven als de opwarming van de aarde doorgaat; en met die polen bedoelde hij niet de Polen die velen van ons kennen van hun schilder- en stu-kadoorwerk.

Iets van het Middellandse Zeeklimaat mag wat mij betreft gerust hiernaar toe komen, maar ik hoop toch ook nog weleens 'It giet oan' vanuit Friesland te mogen horen, waar ze naast het skûtsjesilen en het fierljeppen graag ook de Elfstedentocht in ere willen houden.

We lijken nochtans alleen nog ooit en masse naar Leeuwarden te kunnen afreizen voor het alom geprezen natuurijsfestijn als we beseffen dat het klimaat, in dit specifieke geval Koning Winter, ons alleen ter wille kan zijn als

wij van onze kant het klimaat tegemoetkomen door een goede maat van het klimaat te worden, een klimaatmaat.

'Het móét me van het hart: we worden beschimpt en geschandaliseerd, terwijl we nota bene 's lands belangrijkste maaltijdbezorgers zijn', zei een boer uit een Zuidoost-Noord-Brabants dorp geagiteerd tegen me.

'Daarenboven hebben we een kolossale bijdrage geleverd aan het Nederlandse vocabulaire', brieste hij voort.

Inderdaad zijn duizend-en-een woorden dankzij de boerenstand in de Nederlandstalige taal terechtgekomen, bijvoorbeeld: tractor, boerenperzikken, gewasbesproeiing, vollegrondteelt, rood- en zwartbont en mond-en-klauwzeer.

Daarbovenop heb je tientallen boerenzagwijzen, waaronder 'op z'n

janboerenfluitjes' in de betekenis 'langzaamaan, rustig aan', en 'de boer zijn hemd' voor het vel op gekookte melk, dat sommige warmemelkdrinkers zo fraai over de balustrade van hun melkmok wachten te draperen.

Velen wijzen heden ten dage naar de boeren als degenen door wie de biodiversiteit teloorgaat en ook als de ultieme stank-

verspreiders, terwijl er geen punt wordt gemaakt van dreumesen die ongegeneerd hun wegwerpluiers volpoepen, noch van notoire schetenlaters en evenmin van goedgekapte jongeren en bejaarden met hun verstikkende eau-de-colognegeur.

Het is wrang dat een beroeps-groep die daagliks tafeltjedek-je mogelijk maakt zo ver-

we van jagersverzamelaars evolueerden in landbouwers met een huisje-boompje-beestje-ideaal.

Anderzijds valt niet te loochenen dat anno nu vooral de intensieve veehouderij, al dan niet in de vorm van bio-industrie, het milieu schade berokkent.

Maar toch: hoedt u zich voor al te veel gejermieer over boeren.

Wij allen zorgen voor milieuschade, als carnavoor, automobilist, motorrijder, vliegende globetrotter, afsteker van vuurwerk op oudjaarsavond en in de nieuwjaarsnacht, enzovoort.

Om de milieuproblemen het hoofd te bieden, moeten we gezamenlijk onze verantwoordelijkheid nemen en vooral één ding doen: ons boerenverstand gebruiken.

We waren vertrouwd met de veelvoorkomende influenza, de sei-

zoensgriep, die soms ook als een razende tekeergaat, en we hebben gehuiverd bij de verhalen over de Spaanse griep uit 1918 en andere ontwrichtende pandemieën.

Maar dat we nog eens beziggehouden en gemangeld zouden worden door een wijdverbreid nieuw virus, dat met zijn klauwen de longen heel boud een watjekouw kan geven, nou, dat viel ons rauw op het dak.

Corona was onder meer al bekend als een Mexicaans biermerk en als een chique, exotische vrouwennaam, maar sinds carnaval is in bed liggen met corona nochtans een heel ander verhaal als je de ziekte bedoelt.

De wrede en vaak genadeloze virusziekte, waarvoor hopelijk rap een vaccin komt, heeft veel leed berokkend en kastijdt de wereld

nog altijd openlijk.

Ik vind het daarom ook onbetrouwbaar om te zeggen dat COVID-19 ons vocabulaire verrijkt heeft met honderden nieuwe vormingen; ik houd het liever neutraal: er zijn veel nieuwe woorden aangeslibd.

Ik noem er enkele: lockdown-party's, quarantainekilo's, bierviltjesvirologie, vouchervakantie, hand-op-handcontact, ontwijkstress, raamvisites, anderhalvemetersamenleving en balkonnade.

Dat laatste woord is misschien toch wel een verrijking, evenals Irma-effect, de verrassend sterk toegezomen interesse in de gebarentaal dankzij gebarentolk Irma Sluis, die bij de persconferenties hamsteren uitbeeldde als was ze een Oscarwaardige Hollywoodster in een horrorscène.

Tot nu toe heeft elke pandemie godzijdank op een zeker moment gecapituleerd, het loodje gelegd, de pijp aan Maarten gegeven oftewel houdoe gezegd, en het is daarom dat ik ten slotte zeg: heb geduld, beidt uw tijd.

Door de maandenlange tumultueuze vaccinatieace, waarin prik na prik is gezet – de grand prix op het circuit in Zandvoort, waar ook flink geracet werd, uiteraard niet meegeteld – mag je ervan uitgaan dat 2021 als corona-vaccinatiejaar in de annalen terugkomt.

6 januari startte Nederland met vaccineren, op de dag van de gewelddadige bezitneming van het Capitool in Washington door trumpisten, een actie die door sommigen getypeerd werd als een middeleeuwse veldslag.

Daarin is de

vaccinatiecampagne godzijdank niet ontwaard, maar ze is wel gekruid om niet te zeggen gepeperd verlopen, soms met scheldkanonnades over en weer tussen vaxers en anti-vaxers.

Sommige zelfverklaarde immunologen vergastten hun Twittervolgers, Facebookvrienden, tantes en ooms de voorbije maanden op gloedjenieuwe theorieën over virussen en bacteriën.

Uit een blijmoediger vaatje tapte een aimable kloosterzuster die ik 's ochtends een keer ontmoette in de buurt van 's-Hertogenbosch

tijdens een wandeling onder een wolkeloze hemel op een glooiling van een zandweg met een weids uitzicht over weidevelden en haar abdij.

Ze noemde zichzelf droogkomisch een non-

had laten innten bij een van de nabijgelegen Noord-Brabantse GGD's waar, zo voegde ze eraan toe, non-stop ingeënt werd.

Onze gedachtewisseling inzake vaccinatie gaf ze extra cachet met een poëzieregel van de 19e-eeuwse predikant-poëet De Génestet,

die op 31-jarige leeftijd overleed aan tuberculose, een infectieziekte, bacterieel van aard, die wereldwijd nog altijd huishoudt.

Ik vind, zei ze ootmoedig, wat hij vindt en wellicht vind jij dat ook: de kunst is om met een milde lach alsof je niet strijdt, te strijden.

De vergelijking zij mij vergeven, maar seismologisch gezien heeft dit dictee een kracht van drie op de schaal van Richter, waarbij het epicentrum zich bij zin vier bevindt.

Groningen is

nu voor velen jammer genoeg synoniem met aardbevingen, terwijl ik me nog levendig herinner hoe mijn fameuze juffrouw Van Leuken ons, naïeve lagereschoolleerlingen, apetrots meldde dat er in Slochteren een immense gasbel was aangeboord; we vierden het met gazeuse en mariabiscuitjes.

Haastje-repje werd Slochteren toegevoegd aan het schoolrepertoire van Nederlandse wapenfeiten, waarin Groningen sowieso al glorieerde; schud mij uit mijn slaap wakker en ik schud het nog zo uit mijn pyjamamouw: Hoogezand-Sappemeer, strokarton en aardappelmeel.

Inmiddels zijn de vermelde plaatsen samen met driëntwintig andere via politiek knip-en-plakwerk opgegaan in de fusiegemeente Midden-

Groningen, zoals tig Nederlandse dorpen zonder gêne opgeofferd zijn aan de dikwijls met veel bombarie gepromote schaalvergrotting.

Maar Groningen dus, Noordoost-Nederland, met in Ter Apel ook de veelbesproken asiellocatie, is veel meer dan de gasgerelateerde

bevingen, die velen van angst bevingen en waarvan de schadeafhandeling danig getraineerd is.

Hartstikke mooi zijn bijvoorbeeld de wierden, kunstmatige plateaus van verschillende niveaus, waarvan de oudste dateren uit de ijzertijd.

En neem de authentieke vesting Bourtange met haar kasseienachtige plaveisel, waar ik ooit ineengevouwen in een motorzijspan mijn ribbenkast heb gekneusd.

En er is meer,

waaronder de botanische tuin in Haren, met zijn flamboyante orchideën, vleesetende zonne-dauw en veensoortige paddenstoelen, die onder bosschages omhoogschielen.

Er gaat werkelijk, zoals de slogan luidt, niets boven Groningen of tenminste niet veel, maar het gas dat eronder zit, houd het daar.

Het dictee-circus is in Arnhem neergestoken, de stad van de trolleybus en de honderdtien jaar oude zoo, waar cheeta's zich thuis voelen, wallaby's in de rondte springen en zee-egels en zeeanemonen het koraalrifaquarium verrijken, maar waar geiten naar verluidt ontbreken; desalniettemin is de leuze van dit dictee: vooruit met de geit!

Geen geblèr meer voor de bühne, maar hortsik, ertegen-aan, want nu het

electoraat zich in de stembureaus in groten getale heeft uitgesproken, het stof van de Tweede Kamerverkiezingen is neergedaald en de verkiezingsleuzen worden weggeschrobd, moet er als de wiedeweerga geregeerd gaan worden.

Want heremijntijd, sinds het vierde kabinet-Rutte demissionair werd, was regeren niet bepaald vooruitzien en leek de vooruit-met-degeitmentaliteit faliekant teloorgegaan.

Een langetermijnplanning ontbrak sowieso, het accorderen van een spitsheffing bij de NS daargelaten, iets waarmee de meeste Tweede Kamerleden overigens niet akkoord zijn gegaan, waardoor het afwachten is wat er met die drukketreinentoeslag gebeurt.

Het oude gezag is nu evenwel vaarwelgezegd en de beslist

gretige aspirant-bestuurders moeten aan de bak en ervoor zorgen dat Jan en alleman ervan op aan kan dat aan eenieder wordt gedacht.

Tegelijkertijd moeten wij onszelf er niet met een jantje-van-leiden van afmaken, niet continu ‘ammehoela’ roepen, niet volstaan met gejeremieer of in- en intervreden achter-overleunen als we onze mening onomfloerst getwitterd of ge-x’t hebben.

Zo veel mogelijk gezamenlijk en betrouwbaar optrekken moet nu namelijk het credo zijn, vind ik en vindt hopelijk menigeen.

Als ons dat lukt, weet ik een te zijner tijd welverdiende traktatie: deliciuze, ovale, hardgebakken gistdeeg-

koekjes, bestrooid met grove suiker, die bekendstaan onder de naam Arnhemse meisjes.

Zelfs als het wolkeloos is, wordt er nergens in de Lage Landen zozeer aan de wolken gekrabbd als in Rotterdam, met nog een prestigieuze toren in wording die na voltooiing naar verluidt tot wel tweehonderdvijf-enzeventig meter reikt.

Maar het is niet die Nederlandse skyline van bijkans Babylonische proporties waaraan ik stante pede denk als het over de Maasstad gaat.

Ook de gracieus dribbelende linksbuiten van Feyenoord, de boksende gouden-medaillewinnaar op de Olympische Spelen, de roemruchte nachtbur-

gemeester annex poëet en de veelgeprezen net vertrokken oud-burgemeester dienen zich niet allereerst aan.

En het zij mij hopelijk vergeven dat ik Rotterdam ook niet een-twee-drie associeer met een niet-lullen-maar-poetenmentaliteit, noch met het gedachtegoed van de augustijner kanunnik Erasmus, ook al ben ik het hartstikke eens met diens uitspraak dat wie niet dartelt slechts een korte jeugd beleeft.

Nee, wat me direct te binnen schiet is iets anders, omdat ik als blij gestemd jarenzestigjochie uit een Zuidoost-Noord-Brabants dorp met een excentriek oudoom in zijn middengraadklassenautootje, de mythische

truttenschudder met jarretelaandrijving, mee mocht naar een negentiende-eeuwse dierentuin.

Als toegewijd Vlaamsereuzenhouder kon ik er kennismaken met exotische dieren en lachte ik me er een kriek toen ik iemand over de imposante rinoceros hoorde zeggen: ‘Kijk die zinksnijder op zijn kneiter!’, een uitspraak die mijn oom nadien elk jaar te berde bracht zodra hij de mijter op het hoofd van Sinterklaas ontwaarde.

Blijdorp dus, waar hemelbe- stormende wolkenkrabbers vlakbij zijn, maar waar je desalniettemin nog altijd vlak bij de natuur bent, werd voor mij synoniem met Rotterdam.